

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/dla-mediow/komunikaty/165730,W-sluzbie-jawnosci-zycia-publicznego-15-lat-funkcjonowania-Biura-Lustracyjnego-I.html>
23.04.2024, 22:20

W służbie jawności życia publicznego - 15 lat funkcjonowania Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej

Blisko 500 000 oświadczeń lustracyjnych, ponad 2000 wniosków o wszczęcie postępowań lustracyjnych skierowanych do sądu, około 11 000 przesłuchanych świadków - to bilans piętnastoletniej działalności Biura Lustracyjnego

Biuro Lustracyjne IPN w 2007 r. przejęło od Rzecznika Interesu Publicznego zadania związane z ujawnieniem tak zwanych kłamców lustracyjnych, czyli osób pełniących funkcje publiczne, które nie wykazały w złożonych oświadczeniach lustracyjnych faktu pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa komunistycznego. Biuro działa na podstawie ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów.

Dla przejrzystości życia publicznego każda z osób urodzonych przed 1 sierpnia 1972 roku, kandydujących i pełniących funkcje publiczne określone w ustawie, musi wypełnić oświadczenie lustracyjne, tj. przekazać oficjalną informację, czy współpracowała z komunistycznymi organami bezpieczeństwa lub była ich pracownikiem bądź funkcjonariuszem.

Złożenie prawdziwego oświadczenia lustracyjnego nie pociąga za sobą negatywnych konsekwencji (złożono 3505 takich oświadczeń), natomiast złożenie oświadczenia niezgodnego z prawdą, powoduje pozbawienie pełnionej funkcji publicznej i zakaz jej pełnienia w przyszłości.

W dyspozycji Biura Lustracyjnego znajduje się ponad 469 490 oświadczeń lustracyjnych. Ustawodawca wielokrotnie (ponad 30 razy, ostatnio w 2021 r.) nowelizował ustawę lustracyjną wskazując nowe kategorie osób zobowiązanych do złożenia oświadczeń lustracyjnych.

Przykładowo, objęcie procedurami lustracyjnymi pracowników/funkcjonariuszy Krajowej Administracji Skarbowej w 2017 r., spowodowało zwiększenie zasobu Biura o ponad 32 840 nowych oświadczeń lustracyjnych. Wybory powszechne do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego oraz organów samorządu terytorialnego, powodują stały wzrost liczby nowych oświadczeń lustracyjnych.

Biuro Lustracyjne

w liczbach

Procesowej
ocenie poddano
ponad **138 880**
z nich

Blisko
500 000
złożonych
oświadczeń
lustracyjnych

W okresie obowiązywania ustawy lustracyjnej prokuratorzy pionu lustracyjnego (obecnie jest ich 37) **poddali procesowej ocenie ponad 138 880 oświadczeń lustracyjnych**, przeprowadzając kwerendy archiwalne, przesłuchując świadków, wykonując inne niezbędne czynności procesowe oraz każdorazowo wydając decyzje kończące postępowanie. Decyzje te przybierały formę wniosku do sądu o wszczęcie postępowania lustracyjnego, w przypadku wątpliwości co do prawdziwości złożonego oświadczenia lub zarządzenia o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu, przy braku takich wątpliwości lub z innych przyczyn.

W zakresie działalności lustracyjnej prokuratorzy pionu lustracyjnego:

- **skierowali do sądów 2135 wniosków o wszczęcie postępowań lustracyjnych,**
- skierowali 381 stanowisk w sprawach autolustracyjnych (na wniosek osób pomówionych o współpracę, pracę lub służbę w organach bezpieczeństwa państwa),
- w charakterze świadków przesłuchali 11 374 osób,
- przekazali do Prokuratora Generalnego 133 wnioski o skierowanie skarg kasacyjnych,
- aktualnie przed sądami toczy się ponad 247 postępowań lustracyjnych.

W okresie obowiązywania ustawy lustracyjnej **zapadło 1577 prawomocnych orzeczeń sądowych**, uznających analizowane oświadczenia lustracyjne za niezgodne z prawdą. **Osoby składające nieprawdziwe oświadczenia lustracyjne zostały pozbawione pełnionych funkcji publicznych oraz orzeczono wobec nich zakazy pełnienia takich funkcji w przyszłości, na okres od 3 do 10 lat.**

Zapadło

1577

prawomocnych orzeczeń sądowych uznających analizowane oświadczenia lustracyjne za **niezgodne z prawdą**.

Osoby składające nieprawdziwe oświadczenia lustracyjne zostały **pozbawione pełnionych funkcji publicznych** oraz orzeczono wobec nich zakazy pełnienia takich funkcji w przyszłości, na okres **od 3 do 10 lat**

Wśród prawomocnie skazanych tzw. kłamców lustracyjnych znalazły się m.in.:

- 1100 osoby kandydujące lub pełniące funkcje publiczne w organach samorządu terytorialnego,
- 75 osób pełniących funkcje kierownicze w organach administracji państwowej,
- 58 osób wchodzących w skład władz spółek handlowych z ustawowo określonym udziałem skarbu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego,
- 57 osób kandydujących lub pełniących funkcje posła, senatora oraz posła do Parlamentu Europejskiego,
- 55 osób pełniących funkcję adwokata, radcy prawnego, notariusza oraz komornika,
- 43 członków Służby Zagranicznej,
- 36 osób kandydujących lub pełniących funkcję dyrektora szkoły publicznej,
- 36 pracowników Krajowej Administracji Skarbowej,
- 27 żołnierzy zawodowych zajmujących stanowiska służbowe wskazane w ustawie lustracyjnej,
- 26 pracowników nauki i szkolnictwa wyższego,
- 18 funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej,
- 5 osób pełniących funkcje sędziego, prokuratora.

Ponadto Biuro Lustracyjne przygotowuje i publikuje w BIP IPN informacje w katalogu osób pełniących aktualnie najważniejsze funkcje publiczne (art. 22 ustawy lustracyjnej) – **łącznie liczba wpisów wynosi 5236**.

<https://katalog.bip.ipn.gov.pl/osoby-publiczne/?catalog=3>

Katalog ten umożliwia dostęp do informacji o zachowanych materiałach archiwalnych i ewidencyjnych oraz o ich zawartości. Jest to ważny instrument prawny, zapewniający z jednej strony kontrolę prawdziwości oświadczeń lustracyjnych osób piastujących aktualnie najważniejsze funkcje publiczne, z drugiej zaś strony – poprzez publikację danych w BIP – realizowane są konstytucyjne gwarancje, zapewniające obywatelom prawo do informacji w tym zakresie.

Biuro Lustracyjne odpowiada również za opracowanie i publikowanie trzech katalogów tematycznych, które są dostępne w BIP IPN:

- [katalogu osób „rozpracowywanych” przez organy bezpieczeństwa państwa](#) (łączna liczba wpisów wynosi 18 216),
- [katalogu pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa](#) (łączna liczba wpisów wynosi 107 134),
- [katalogu osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjnych i państwowych PRL](#) (łączna liczba wpisów wynosi 32 850).

Katalog osób „rozpracowywanych” przez organy bezpieczeństwa państwa stanowi przede wszystkim wyraz uznania dla osób, które sprzeciwiały się działaniom totalitarnego państwa komunistycznego, polegającym na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, kościołów i związków wyznaniowych oraz łamaniu praw człowieka i obywatela. Warto też zauważyć jego walor informacyjno-historyczny, wskazujący z jednej strony na skalę inwigilacji i represji stosowanych wobec obywateli, z drugiej strony na siłę i skalę oporu społecznego wobec działań totalitarnych.

Katalogi funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa oraz kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych spełniają ważną funkcję informacyjną, historyczną oraz naukową. Pozwalają rozpoznać i odtworzyć struktury cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, metody ich działania, strukturę partyjną i państwową PRL.

2135

wniosków o wszczęcie
postępowań lustracyjnych
skierowanych do sądów

163 436

w czterech katalogach*
tematycznych

* osób publicznych, członków nomenklatury PRL, funkcjonariuszy, osób rozpracowywanych

Przywołane dane statystyczne, w szczególności w zakresie ustalonych i następnie wyeliminowanych z życia publicznego tak zwanych kłamców lustracyjnych, wskazują, iż **uchwalenie w 2006 roku ustawy lustracyjnej było działaniem niezbędnym i celowym, a realizacja jej zapisów przebiega efektywnie. Ważne, choć mniej wymierne dla oceny działalności Biura Lustracyjnego jest wielokierunkowe działanie prewencyjne.** Obowiązki przepisów lustracyjnych powoduje, że szereg osób mających przed 1990 rokiem związki/kontakty z organami bezpieczeństwa państwa komunistycznego lub funkcjonariuszy tych organów, nie bierze udziału w życiu publicznym w obawie o ich ujawnienie oraz z konieczności poddania się procedurom lustracyjnym lub wpisom katalogowym.

dr Karol Nawrocki

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej